

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83954,Turski-Jozef-Szczesny.html>
2022-10-05, 01:36

Turski Józef Szczęsny

TURSKI Józef Szczęsny (25 XI 1883, Jeżowice k. Skierniewic – 24 VII 1955, Otwock), inżynier chemik, organizator polskiego przemysłu barwników syntetycznych, specjalista w dziedzinie syntezy barwników i farbiarstwa. Syn Jana, powstańca styczniowego i zesłańca, i Mirosławy z domu Gliwicz. W dzieciństwie stracił rodziców i był wychowywany w domu siostry ojca.

Gdy miał 16 lat, podjął pracę jako robotnik w jednym z zakładów włókienniczych w Łodzi. Równocześnie uczył się w Wyższej Szkole Rzemieślniczej w tym mieście (miała status szkoły średniej). W 1902 uzyskał maturę i podjął studia na wydziale chemicznym Warszawskiego Inst. Politechnicznego im. Cara Mikołaja II. W 1905 przeniósł się do Piotrkowa, gdzie został współorganizatorem prywatnego polskiego gimnazjum im. inż. Jacobsona. Wkrótce utracił pracę w szkole za organizowanie tajnego nauczania fizyki i chemii na kursach wieczorowych dla rzemieślników. W 1907 wyjechał do Monachium, gdzie kształcił się na tamtejszej Technische Hochschule. Dyplom inżyniera chemika otrzymał w 1909 na Deutsche Technische Hochschule w Pradze. W 1910 został prywatnym asystentem G. Georgevicsa, specjalisty w zakresie barwników. Pracował również w zakładach barwników Kinzelberga, następnie został zatrudniony w zakładach produkujących barwniki dla firmy Bayer w Elberfeld.

Gdy wybuchła I wojna światowa, T. przebywał na urlopie w Warszawie. Podjął pracę w Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. W 1915 został ewakuowany na południe Rosji, gdzie otrzymał posadę dyrektora technicznego, a następnie dyrektora naczelnego Rosyjskiego Tow. Chemicznego „Rudokraska”. Rozpoczął tam produkcję barwników i preparatów farmaceutycznych. W 1916–18 był członkiem zarządu „Rudokraski”, a także firm „Krasanil”, „Benzonal” i

„Koksobenzol”. Był również doradcą sztabu gen. A.A. Brusilowa. T. był inicjatorem stosowania białych dymów dla osłony manewrów wojskowych oraz używania barwników do maskowania instalacji wojskowych (np. poprzez polewanie ich Vinydolem zamiast darniowania).

Po powrocie do Polski w 1919 podjął się odbudowy fabryki „Boruta” w Zgierzu, a następnie zakładów chemicznych w Zawierciu, przyczyniając się w ten sposób do stworzenia podstaw polskiego przemysłu barwników syntetycznych. W 1921 podjął pracę na PW jako docent i wykładowca technologii barwników, w 1924 zaś został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Technologii Wielkiego Przemysłu Organicznego i Barwników na tej uczelni. Po nominacji profesorskiej poświęcił się głównie pracy badawczo-dydaktycznej. W 1936 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Po wybuchu II wojny światowej udał się na emigrację, początkowo do Francji, a w 1940 do Wielkiej Brytanii, gdzie został kierownikiem Sekcji Chemicznej Wojskowego Inst. Technicznego.

W 1946 T. powrócił do Polski. W 1947 ponownie podjął pracę na PW, objął Katedrę Wielkiego Przemysłu Organicznego i Farbiarstwa (która w 1951 została przemianowana na Katedrę Technologii Chemicznej Węgla i Włókna). Uruchomił także wzorcowe laboratorium do badań kolorystycznych i zastosowań barwników.

Głównym obszarem zainteresowań badawczych T. była chemia i technologia barwników. Jeszcze przed I wojną światową, pracując w zakładach Kinzelberga, odkrył reakcję aminowania związków aromatycznych hydroksyloaminą w środowisku kwasu siarkowego. W 1911–12 Georgevisc i T. opracowali metodę uzyskiwania formaliny i hydrosulfidu z mrówczanów i wodorosiarczanu sodu. Przed 1914 T. zdobył dwa patenty niemieckie i 7 brytyjskich.

W okresie międzywojennym opracował metodę produkcji barwnika do tkanin wojskowych, zw. „khaki antracenowe ZK”, otrzymywanego przez stapianie antracenu z siarką. Był

również twórcą metody produkcji oliwkowego barwnika, nazwanego „khaki alizarynowym ZK”, używanego do barwienia wełny. T. teoretycznie przewidział możliwość samosprzęgania się niektórych związków aminowych, procesu niezwykle ważnego dla produkcji barwników azowych. Jego badaniami nad tym zagadnieniem zainteresowała się m.in. wielka szwajcarska firma CIBA, która uzyskała kilka patentów z T. W konsekwencji T. został odkrywcą nowej grupy barwników o szerokiej palecie barw: od żółtej do czarnej. Opracował także ważną dla przemysłu polskiego metodę produkcji antrachinonu z surowego antracenu, przy katalitycznym udziale soli wanadu. W tym celu została wybudowana instalacja w Zakładach Chemicznych w Winnicy (Niemcy wywieźli ją w 1941 do III Rzeszy).

Poza pracami nad syntezą i właściwościami barwników, T. do 1928 pracował nad otrzymaniem łatwo dostępnego środka bakterio- i grzybobójczego, zwłaszcza do impregnacji drewna. Opracował preparat będący solą sodową trichlorofenolu i jego homologów, który znalazł znaczne zastosowanie jako skuteczniejszy od wcześniej używanych substancji.

Po II wojnie światowej prowadził badania nad modyfikacjami skrobi (karboksy-metylo-skrobia) w celu dostarczenia produktu do apretur i zagęstników przemysłowi włókienniczemu. Był również jednym z pierwszych chemików, którzy po wojnie zajęli się w Polsce systematycznymi pracami w zakresie chemii tłuszczów – działem chemii mocno zaniedbanym w kraju w okresie międzywojennym.

T. był autorem kilku książek, m.in.: *Barwniki azotowe* (Warszawa 1950), *Barwniki kadziowe. Indygo i indygoidy. Chemia stosowana* (Warszawa 1953), *Barwienie i drukowanie barwnikami kwasowymi i kwasochromowymi* (Warszawa 1956), a także współautorem prac: *Barwienie barwnikami bezpośrednimi* (Warszawa 1952) i *Barwienie i drukowanie barwnikami siarkowymi* (Warszawa 1954).

T. w 1951 otrzymał indywidualną nagrodę państwową I stopnia.

SBTP (K. Sielecka).

*150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie
1826–1976. Materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976,*

red. B. Gadomski, E. Olszewski, Warszawa 1979; B.

Tarchalski: *Józef Szczęsny Turski (1883–1955)*, „Przemysł

Chemiczny” 1958, nr 37; Archiwum PW: akta osobowe;

Archiwum IPN: akta paszportowe.

Marcin Dolecki

[Poprzedni](#)
[Następny](#)